

Ekonomik Yönetişimin Aktörü olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları

Seyhan TAŞ¹, İbrahim Örnek², Nalân IŞIK³

Özet

1980'li yıllardan sonra Soğuk Savaş'ın yerini yavaş yavaş güven ortamına terk etmesi ve küreselleşmenin hız kazanmasıyla, bölgesel politikaların uygulanmasında önemli değişimler olmuştur. Yönetişim olgusuyla yerel ve merkezi otoriteler, sürdürülebilir bölgesel kalkınma çerçevesinde yönetsel sürece katılmaya başlamıştır. Yerel ortakları, paydaşları ve merkezi birimleri bünyesinde barındıran Bölgesel Kalkınma Ajansları, kalkınma politikalarında yer alan ve küresel rekabette avantaj sağlamaya yönelik bulunduğu bölgenin sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin hazırlanmasında etkili yeni bölgesel aktörlerdendir. Yerel düzeyde paydaşların farklı pozisyonlarının uzun vadede bir pota içerisinde uyumlaştırılması çok zor, ancak; ulaşılması gereken bir hedeftir. Bu bağlamda, Bölgesel Kalkınma Ajansları, **kamu kesimi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını da yapısı içine alarak;** aralarındaki işbirliğini geliştirmeyi, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamayı ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, bölgesel gelişmeyi hızlandırmayı, **sürdürülebilirliğini** sağlamayı, bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmayı amaçlamıştır. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türkiye'deki faaliyetleri çok yenidir. Bu çalışma, genelde ülkemizdeki Bölgesel Kalkınma Ajanslarını, dünyadaki örnekleri ile karşılaştırmalı olarak amaçları, faaliyet alanları, işlevselliği ile ekonomik yönetişime katkısı bağlamında; özelde ise Gaziantep merkezli kurulan Bölgesel Kalkınma Ajansı'nın bölgeye etkilerini tartışmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: ekonomik yönetişim, bölgesel kalkınma, Bölgesel Kalkınma Ajansları

Regional Development Agencies As An Actor of Economic Governance

Abstract

After 1980's, upon Cold War gradually gave way to environment of trust and globalization gained speed, there have been important changes in application of regional politics. By the phenomena of governance, local and central authorities within the frame of sustainable regional development begin to participate at management process. Local partners, stakeholders and central units which are incorporated in Regional Development Agencies, are new regional actors that are effective at preparing the strategies of sustainable development that is directed to development politics in their regional location and get advantage in global competition. Harmonizing different positions of stakeholders at local level in one pot is very difficult at long term, but this should be a goal that must be reached. In this context, taking public sector, private sector and non-governmental organizations under its structure, Regional Development Agencies have aimed at accelerating regional development, making sustainability, decreasing developmental difference between interregional and intraregional by means of improving corporation between them, providing appropriate and efficient use of resources and activating local potential. Activities of Regional Agencies is brand new in Turkey. This study aims to discuss generally in the context of objectives, fields of activities and functionality which is associated with contribution to economic governance of Regional Development Agencies in Turkey comparative with some examples in the world, specially the regional effects of Regional Development Agencies which are founded in Gaziantep.

Keywords: economic governance, regional development, Regional Development Agencies

¹ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, seyhantas1@hotmail.com

² Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ornek@ksu.edu.tr

³ Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, isik@gantep.edu.tr

1. Giriş

Soğuk Savaş'ın ardından dünyada güven ortamı oluşmaya başlamıştır. 1980'li yıllardan sonra küreselleşme süreci, yerel ve bölgesel dinamikleri etkilemiş; bölgesel politikaların uygulanmasında önemli değişimlere neden olmuştur. Bölgesel gelişmenin teorileri yeniden yorumlanmış ve kalkınma ekonomisini açıklayan yeni yaklaşımlar ele alınmıştır. Bölgesel gelişme/kalkınma kavramının klasik tanımı, bölgeler arası gelişmişlik farklarının en aza indirilmesi ve geri kalmış bölgelerin kalkındırılması hedeflemiştir. Çağdaş bölgesel gelişme/kalkınma kavramı yaklaşımında ise bölgelerin kendi içindeki kırsal ve kentsel gelişmişlik düzeyleri farklılıklarının giderilmesi, bölgelerin küresel rekabet güçlerinin arttırılması, yerel dinamiklerin harekete geçirilerek bölgesel potansiyelin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.(Akın, 2006:295; OECD, 2009:24). Bölgesel gelişme/kalkınma kavramlarındaki değişimlere paralel yönetsel anlayış da farklılaşmıştır. Kamu ve özel sektör ile sivil toplum kuruluşlarından oluşan yerel değerlerin ve güçlerin vurgulandığı, kaynakların etkin dağıtımının, şeffaflığın ve hesap verilebilirliğinin öncelikli olduğu model, ekonomik yönetim olarak karşımıza çıkar(Maç, 2006:1; Tezcan, 2009:312).

Bu bağlamda, kamu, özel sektör ve yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşlarının bölgelerin sürdürülebilir ve küresel rekabete dayalı bir kalkınma çabası sürecinde yer almasını sağlayacak politikaların uygulanması zorunlu hale gelmektedir. Bölgesel Kalkınma Ajansları da küresel rekabette avantaj sağlama amacındaki bölgesel kalkınma stratejilerinin hazırlanmasında etkin rol oynayacak ekonomik yönetişimin aktörleri olarak yeni bölgesel gelişme/kalkınma politikalarında yer almaktadırlar.

Son 30 yılda dünyada ve özellikle Avrupa'da yaygınlaşan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Türkiye'de uygulamaya geçmesi Avrupa Birliği'ne uyum çabalarının sonucu olup; çok yenidir. Şubat 2006 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5449 sayılı "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun" ile resmîyet kazanmıştır. Ülkemizdeki kalkınma ajansları hakkında farklı görüşler olmakla birlikte ajansların faaliyetlerinin bölgesel kalkınmaya katkısından bahsedebilmek için en az on yıllık bir uygulamayı izlemek gerektiği düşünülürse sonuçları için oldukça erken dönemde olduğumuzu belirtmek zorundayız. Bununla birlikte, tam bir yönetişim modeli olan kalkınma ajanslarının ne ifade ettiği, dünyadaki örneklerinin nasıl çalıştığı ve nasıl başarılı olduğunu irdeleyerek ve Türkiye'nin ekonomik, sosyal, kültürel gelişimini tarihsel seyri içinde değerlendirerek muhtemel sonuçlarının neler olabileceği hakkında öngörülerde bulunabiliriz.

Bölgesel kalkınma ajanslarının genel anlamda yapısını, işlevini, Avrupa Birliği ülkelerinden örnekleriyle betimlemek, Türkiye'deki bölgesel kalkınma ajanslarının yönetim olgusuyla gelişmesini anlamak ve Gaziantep merkezli İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın yapısal değerlendirilmesi ile bölge için önemini vurgulamak bu çalışmanın amacıdır.

2. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI-ÇERÇEVENİN BELİRLENMESİ

2.1. Bölgesel Kalkınma Ajansının Anlamı

Dünyadaki değişik örneklerine bakılarak yapılacak bir tanıma göre kalkınma ajansları, bir ülkenin belli coğrafi bölgesi içerisindeki özel ve kamusal tüm şirketler, yerel otoriteler ile sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği sağlayarak, o bölgenin ekonomik kalkınmasını hedefleyen ve yasal bir hükme dayanarak kurulan yapılardır(Koçberber, 2006:37). Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği(EURADA) ise “bir bölgesel kalkınma ajansı sektörel ve genel kalkınma problemlerini belirler, bunların çözümüne yönelik olarak çözümleri saptar ve bu çözümleri geliştiren projeleri destekler” şeklinde tanımlamıştır(EURADA, www.eurada.org, 2010).

Devlet Planlama Teşkilatı(DPT) da kalkınma ajanslarını bölgesel ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme alanında yaşanan yapısal dönüşümün ve sürdürülebilir kalkınmanın en önemli kurumları arasında yer aldığını belirterek;

“Ulusal düzeyde DPT koordinasyonunda, kendine özgü teknik ve finansman mekanizmasına sahip, kar amacı gütmeyen, çabuk karar alıp uygulayabilen, merkezi ve yerel idarelerin dışında, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren, tüzel kişiliğe haiz, 5449 sayılı Kanunla düzenlenmemiş işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi, bölgeler(düzy 2 bölgeleri) esas alınarak Bakanlar kurulu kararı ile kurulan teknik kapasitesi yüksek, uygulamacı olmayan, fakat destekleyici, koordinatör ve katalizör faaliyet gösteren **kalkınma birimleridir**” şeklinde tanımlamıştır(Devlet Planlama Teşkilatı, www.dpt.gov.tr, 2010).

Bölgesel Kalkınma Ajansları(BKA), için farklı tanımlar yapılsa da çok düzlemli ve çok aktörlü ekonomik yönetim temelinde, yumuşak politika araçlarını kullanması, coğrafi bir bölgeyi kapsamı, yeni yatırımların odak noktası olması, rekabet gücünün artırılması, bölgenin tanıtımının yapılması ve bölgeyle ilgili yatırımcılara ulaşım, işgücü, altyapı konularında bilgi verilmesi ile ekonomik kalkınmayı hedeflemesi gibi temel unsurları aynıdır(Özer, 2007–2008:395; Halkier, 2006:17; Tutar, 2007:69).

2.2. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Hedefleri ve Yapısı

Tabandan tavana doğru bir örgütlenme benimseyen BKA'nın işlevsel olabilmeleri için o bölgede belli değişkenlerin varlığı gereklidir. EURADA'ya göre bunlar;

- Yeterli nüfus,
- Girişim ve girişimcilik altyapısı,
- Hünerli iş gücü,
- Bölgesel/yerel gelişme stratejileri üzerinde fikir birliği
- Gelişmeye elverişli sektörlerin belli bir bölgede varlığıdır(EURADA, www.eurada.org, 2010).

BKA'nın **en temel hedefi belli bir bölgenin ekonomik kalkınması** olsa da bölgenin sosyal gelişmesine de katkıda bulunur. Bu çerçevede BKA'nın hedefleri:

- Rekabete dayanan bir iş çevresinin oluşturulması,
- Yerel aktörlere danışma ve birlikte hareket etme,
- Bu aktörlerin sinerjilerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi,
- Aktörler arası ortaklıklar oluşturulması,
- Dünya kalitesinde bir iş gücü yetiştirilmesi,
- Altyapının geliştirilmesi,
- Devlet desteğinin sağlanması,
- Çevrenin ve sağlığın iyileştirilmesi,
- Etkili kurumların oluşturulmasıdır(Kayasü vd., 2003:9-10).

Ulusal politikalar merkezi hükümetin nüfuz alanı içinde olduğu halde; BKA, bölgesel seviyede yarı otonom kurumlar olarak oluşturulmuş olup önemli avantajları vardır. Öncelikle, eğer üretim sistemleri gittikçe yerleşmiş ve farklılaşmışsa BKA, bölgeye özgü sorunların çözüm stratejilerinin geliştirilmesinde daha iyi rol oynar. İkinci olarak, bölgesel politikalara tabandan tavana yaklaşım firma bazında yetenekli kadroları gerektirir ve bürokratik yoğunluğun dışındaki bir iş, o işin uzmanı olan kişiler için daha caziptir. Üçüncüsü, yarı otonom bir durum doğrudan politik zıtlıkları sınırlar. Diğer bir deyişle, kısa dönem içinde politik önlemlerle etkin olarak çözülemeyen bölgesel ekonominin yapısal zayıflığının uzun dönemde benimsenmesine izin verir. Son olarak, ayrı bölgesel bir kurum, diğer kamu kurumları ile ilişkideki politik destekçilerin bölgesel nüfuzunu kuvvetlendirmekle kalmaz; aynı zamanda bölgenin kalkınmasına görünür politik yorum olarak daha işlevsel etkisi

olabilir(Danson vd., 2002:18). BKA'nın kurulmasında bölgesel işbirliği ve iletişim önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bölge içerisinde yer alan sivil, kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları bölgesel aktörler olarak yer almaktadır. Bölgesel aktörler, bölgeyi oluşturan anahtar unsurlar olarak bölgesel otoriteler, işletmeler, işletme birlikleri(ticaret odaları), sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sendikalar gibi kuruluşları kapsamaktadır(Özmen, 2008: 331).

Genelde özerk kurumlar olarak çalışan BKA, kurucularına ya da faaliyetlerine göre sınıflandırılırlar.

Kurucularına göre:

- Merkezi hükümetler tarafından kurulan BKA(hedefleri için gereken kaynaklara ulaşabilme avantajları vardır),
- Yerel yönetimler tarafından kurulan BKA(yerel gerçeklere yakındırlar, ancak bürokratik kanallara bağımlılıkları uygulama güçlerini azaltmaktadır),
- Yerel ve merkezi hükümet tarafından kurulan BKA(daha hızlı karar alabilirler ve politik tavırlara daha az bağımlıdırlar),
- Kamu/özel ortaklıklarıyla kurulmuş BKA(yöntemler ve hedefler olarak, kamu ve özel görüşleri birleştirme özelliğine sahiptirler).

Faaliyetlerine göre:

- Stratejik BKA: Hedefleri genellikle bilgi bankalarının oluşturulması, genel ve sektörel sosyal ve ekonomik alanlarda araştırmalar, bölgenin ulusal ve uluslar arası arenada desteklenmesi, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere destek bilgi sağlama, mevcut girişim potansiyelini ortaya çıkarma gibi çalışmaları vardır.
- Genel operasyonel BKA: Ana hedefleri sektörler arası gelişme projelerinin oluşturulması, desteklenmesi ve yönetilmesidir. Stratejik BKA işlevlerini dikkate almaktadır.
- Sektörel operasyonel BKA: Özel bir sektörü veya bir bölgenin belirli bir faaliyetini veya belirli bir yerin belirli projelerini desteklemek için kurulurlar.
- Dış yatırım çekmek için kurulan BKA'dır(Kayasü vd., 2003:10-11).

BKA'nın bir yönetim kurulu bulunmaktadır. Yönetim kurulları merkezi otoriteye karşı sorumlu olup, ajansın politikalarını oluştururlar ve mali işlemlerini onaylama, karar verme yetkisine sahiptirler. Ajansın karar alma organıdır. Yönetim kurullarında hem merkezi hem yerel kesimden temsilciler olabilmektedir(Ildırar, 2004:118). Yönetim kurulunun yanında birçok ajansta amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik yetkilerle donatılmış kurullar/birimler de görev almaktadır. Ayrıca, genel idari işleri yürütmek üzere genel sekreterlik/genel müdürlük birimi oluşturulur. Bazen BKA'lar dışarıdan danışmanlara da başvurmaktadır(Koçberber, 2006:43).

2.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri ve Uygulama Alanları

BKA, 1950'li ve 1960'lı yıllarda yabancı yatırımcıları çekerek ve sanayi parklarını yöneterek ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmuşlardır. Daha sonraları yerel ve bölgesel şirketlere tek başlarına veya ortaklıklar halinde hizmetler sunmuşlardır(EURADA, www.eurada.org, 2010). Danson'a göre BKA'ların uygulama alanları, stratejik yönlenmelerine göre üç gruba ayrılır. İlki, bölgeye dışarıdan gelen gelişmeyi olanaklı kılan merkezi yönetim politikalarının yerini alan veya tamamlayan geleneksel önlemlerdir. Diğer, merkezi yönetim politikaları kapsamında olmayan ve öncelikle yerel firmalarda büyüme rekabeti kamçılama amacını güden yeni önlemlerdir. Üçüncüsü, stratejik özelliklerin çok değişken olduğu ve sınıflamanın yapılamadığı sınırlı sayıdaki politika alanlarıdır. Faaliyetlerin çoğu tavsiye anlamında hizmetlerdir(Danson vd.,1998:32-34).

Kayasü, BKA'nın faaliyetlerini; içsel kalkınma, yabancı yatırımı çekme, girişimlere verilen hizmetler, yerel ve bölgesel yetkililere verilen hizmetler, eğitim hizmetleri, uluslar arası faaliyetler olarak temelde altı grup olarak belirtmiş ve detaylandırmıştır(Kayasü vd., 2003: 16-20).

Ildırar ise BKA'nın faaliyetlerini ajansın zayıf veya güçlü olmasına göre çeşitlendirmiştir. Zayıf ajanslar, küçük kurumlar olup amacı yatırımları bölgeye çekebilmektir. Bu amaç çerçevesinde de bilgi bankaları, enformasyon hizmetleri tesis etmektedirler. Dış ülkelerle bağlantı kurmak için ofisler oluşturmaktadırlar.

Güçlü ya da çok fonksiyonlu ajanslar bölge dışından yatırım çekme amacına ek olarak şu alanlarda da faaliyet göstermektedirler:

- Bölgesel yardım hibelerinin verilmesi(merkezi hükümetin bölgesel mali yardımlarına aracılık ederler),

- Ticari ve sınaî gayrimenkul faaliyetleri(sınaî tesisler için arazi tesis edip fabrika inşa ederler ve bunları kiralayabilirler veya satabilirler),
- İşyeri danışmanlık hizmetleri(vergi mevzuatı hakkında bilgilendirme, pazar hakkında bilgilendirme, personel temini, uygun teknoloji kullanılması, stratejik planlama vb.),
- Alt yapının geliştirilmesi(merkezi hükümetlerin organı olarak alt yapı geliştirirler),
- Arazi geliştirilmesi(sanayi bölgelerinin gelişmesiyle kötü durumdaki arazileri iyileştirirler),
- Konut temini(bazı ajanslar bölge sanayilerinde çalışacak işgücü için konut yapanlara arazi temin ederler),
- İşletmelere fon temini(bölgelerindeki işletmeleri fonlayabilirler; bu fonlama orta ve uzun vadeli krediler şeklinde olabildiği gibi işletmenin sermayesine katılım şeklinde de olabilmektedir).

Bazı ajanslar hizmetlerini kendileri gerçekleştirirken bazıları da sahip oldukları şirketleri aracılığıyla faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler(Ildırar, 2004:120–122).

2.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Önemi ve Karşılaştıkları Engeller

Kalkınma ajansı, yerel ekonomik gelişmede başarıyı oluşturan iç dinamikleri durduracak bir söyleme ve pratiğe kaymadan gelişmenin mümkün olduğunca sürekliliğini sağlamak için **aşağıdan yukarıya geliştirilen** bir müdahale biçiminin getirdiği kurumdur. Bu kurum, mümkün olduğunca birçok unsurun gönüllüce katıldığı bir stratejik işletme ve planlama sürecini oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu kolektif yapabilirliği gerçekleştirmek için yerel stratejik bakış açısı ön plana çıkmaktadır.

Yerel strateji, dışarıdan dayatılan bir strateji değil, bölgenin dış desteği de ihmal etmeden değişen koşullara uyum kapasitesini arttırıcı, sürekli kendini yenileyebilen aktif katılımı oluşturan bir stratejidir. BKA, piyasa ile devletin ortasında kalan gri ve pek de belirgin olmayan bir hareket alanında oluşturulmaya çalışılır. Bu gri alanda, risk ve sorumluluk arasında yeniden bir denge kurulmaya çalışılması amaçlanmaktadır. Oluşmuş girişimcilik ağlarındaki kolektif yapabilirliği ve rekabet gücünün avantajlarını sürekli kılmaya çalışmaktadır(Kayasü vd., 2003:35-36; Tutar,2007:68-69).

BKA, gerek amaçları gerekse yapıları nedeniyle çok katımlılık gereklidir. BKA'nın çeşitli sorunlarla karşılaşması kurulması öncesinde başlar ve devam eder. Karşılaşılan sorunlar siyasal, yönetsel, politikaların uygulanması, finansal olabileceği gibi bazen de işgücünün niteliği veya eğitimle ilgili olabilmektedir.

- Siyasal sorunlar: En temel sorun olup; genellikle siyasal parti ve sivil toplum kuruluşları nezdinde yürütülen BKA karşıtı yürütülen çalışmalardır. BKA'nın yerelleşmeyi arttırarak merkezi devlet yapısını güçsüzleştireceğine dair eylemlerdir.

- Yönetsel sorunlar: Bu sorun kurucularına göre değişmektedir. Kamu kesimi tarafından kurulan BKA'nda bürokratik süreçlerin zorlanmasıyla hızlı hareket edilemeyebilmektedir. Ayrıca merkezi hükümetin belirlediği politikalar politize olabilmektedir. Eğer BKA yarı özerk ya da özerk kuruluşlar tarafından kurulurlarsa yerel aktörler arasında çatışmalar çıkabilmektedir. Örneğin; sivil toplum örgütleri, sosyal programları ön plana çıkarırken, ticaret odaları ekonomik hayata ve firmalara ait projelerde yoğunlaşmakta ve bu durum sıkıntılara neden olmaktadır.

- Finansal sorunlar: BKA'nın finansman kaynakları bölgenin ekonomik gelişmişliğine bağlı olacağından fonların nerelerden karşılanacağı ve nasıl kullanılacağı açık olmaması sorunların arasında yer alabilmektedir.

- Koordinasyon sorunları: Yerel aktörler ile ulusal aktörler arasında iletişim eksikliği, BKA'nın başarısını etkileyen önemli nedenlerdendir. Ulusal kurumların bölgeye yönelik hazırladığı kalkınma planlarının, bölgesel BKA tarafından hazırlanan programlarla farklılıklar içermesi bölgesel kaynakların yanlış kullanımına neden olabilmektedir

- Kalkınma politikalarının uygulanmasında yaşanan sorunlar: Özellikle özel sektör tarafından kurulan BKA'nın yaptırım gücünün sınırlı olması, kalkınma politikalarının uygulamasını güçleştirmektedir. Bu sorunların aşılması için kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ile yerel aktörlerin ilgili kalkınma politikalarında oydaşma sağlamaları gerekmektedir.

- BKA arasında görev alanı çatışması: BKA, farklı kurum ve kuruluşlar tarafından kurulabilmektedir. Aynı bölge içinde farklı BKA'nın farklı uygulamaları çatışmalara yol açmaktadır. Bu durum BKA'nın etkinliğini yitirmesine ve yerel aktörler arasında güven ortamının zedelenmesine neden olmaktadır(Özmen, 2008:335–338).

3. Avrupa Birliği Bka Model Örnekleri

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin temel amacı, ekonomik ve sosyal kalkınmadır. Günümüzde BKA, Avrupa Birliği'ne(AB) üye ve aday ülkeler için bölgesel politikanın önemli araçlarından. Çoğunluğu Avrupa'da olmak üzere pek çok sayıda BKA, 1930'lu yıllardan itibaren kurulmuşlardır. Bu konudaki ilk örnek 1933 yılında A.B.D. 'de "Tennessee Valley AuthORITY"dir([Tennessee Valley Authority home page, www.tva.gov/](http://www.tva.gov/), 2010; Özer, 2007–2008:396). 1950'li ve 1970'li yıllar arasında bölgesel politikalar, merkezden yönetilen ve finansal araç olarak teşviklere odaklanan sosyal ve ekonomik müdahaleler altında bir bölümdür. 1970'lerdeki petrol krizinin ardından üretkenliğin düşmesi, yatırım maliyetlerinin artması, yatırımları düşürerek işsizliği arttırmıştır. Bu durum, bölgesel politikaların askıya alınmasına neden olmuştur. 1980'li yıllarda ulusal rekabet gücünün yükseltilmesine odaklanan dinamik, yerel sosyo-ekonomik farklılıkları dikkate alan uzun vadeli bölgesel politika yaklaşımları geliştirilir. Merkezi yönetimin müdahale mantığı da bölgelerdeki fiziksel ve insan sermayesinin desteklenmesi, yabancı sermaye yatırımlarının teşvik edilmesi, üniversiteleri de içeren ağların oluşturulması şeklinde değişime uğrar(Arslan, 2005:285). Son on yıldır, literatür bölgesel çalışmaların artan önemini vurgulamaktadır Refah artırmaya yönelik bölge düzeyinden gelen çalışmalar, bölge merkezli çalışmaları değerli hale getirmektedir(Dulupçu, 2006:234).

Küresel etkilerin yanında AB'nin genişleme çabaları da gelişmişlik farklarını ön plana çıkartır. Özellikle Baltık, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin serbest piyasa ekonomilerine geçmesiyle batı sınır bölgeleri ve başkentler gelişirken doğu sınır bölgeleri, kırsal alanlar ve işlevini yitirmiş monolitik sanayi alanlarında bölgesel sorunlar çoğalır. Bu nedenle, AB, üyelik öncesi bu ülkelerin dengesizliğine yönelik bölgesel politikalara teknik ve finansal desteği arttırır.

AB, bölgeler arasındaki dengesizliği giderme hedefine bölgelerin rekabet gücünü arttıran politikalar sayesinde ulaşmaya çalışır. Bölgenin katılımı, kararların olabildiğince halka yakın düzeyde alınması esastır. AB'de bölgesel politikalar bütçeden en yüksek payı alan ikinci politika konumundadır. Yapısal fonlar, kaynaşma fonları, Avrupa Yatırım Bankası kredileri ile genişlemeye özgü mali araçlar bölgesel politikanın mali araçlarıdır(Dura vd., 2007:413-418). AB'de bölgesel kalkınma politikaları arasındaki koordinasyonun sağlanması BKA tarafından yürütülür. BKA, bölgesel kalkınma araçlarının çatışmasını politika matrisi hazırlayarak engellemektedir(Tutar vd., 2007:71). Avrupa'nın çok-düzlemli, çok-aktörlü sistemi içinde BKA'nın bölgesel politikaların bir parçası olarak oynadığı rol, sivil toplum ve merkezi hükümet tarafından kabul edilir. Zamanla, AB üye ve aday ülkelerinde BKA, büyür,

yenilenir, geliştirilir. AB'nde başarılı olmuş BKA'ndan iyi uygulama örneklerinin bazıları şöyledir:

3.1. İngiltere

İngiltere'de bölgesel kalkınma ajanslarının tarihi 1960'ların başına dayanmaktadır. İlk olarak 1965 yılında İskoçya ve Adalar Kalkınma Kurulu ve Orta Galler Kalkınma Şirketi kurulmuştur. 1976'da İskoçya Kalkınma, 1977'de Kırsal Galler Kalkınma Kurulu oluşturulur. 1977-99 yılları arasında genellikle hükümet kontrolünde olmuş ve sadece hükümet programları çerçevesinde projeler yürütmüşlerdir. 1990'larda kamu hizmetlerinin özelleştirilmesiyle ulusal politikalarda ağırlıklı olarak bölgenin önemi ortaya çıkmıştır. 1997 yılında İşçi Partisi hükümetinin başlattığı programla İngiltere'nin dokuz bölgesinde BKA kurulmuştur(Turpin vd., 2007:196-197, Blackman vd., 2005:376-377) .

Bütçeleri de bölgelerarasında farklılık göstermektedir. Ajanslara kuruluşlarından ilk altı ay içerisinde kendi bölgesel gelişme stratejilerini oluşturma görevi verilmiştir. Ajanslar bu stratejileri oluştururken çekirdek göstergeler olarak bilinen bölgeye özgü ve BKA'nın faaliyet göstergelerine uymak zorundadırlar(Ildıran,2004:123-124).

Londra Kalkınma Ajansı(London Development Agency) : 2000 yılında Büyük Londra Otoritesi'nin işlevsel bir organı olarak oluşturulmuştur. Büyük Londra Otoritesi, Londra'nın tamamından sorumlu yerel bir hükümdür. Bu bağlamda, Londra Kalkınma Ajansının(LKA) temel önceliği ekonomik kalkınmadır ve Londra Belediye Başkanına karşı sorumludur.

Londra'nın ekonomik kalkınmasını ve yeniden yapılanmasını sağlamak, iş alanında etkinliği arttırmak, Londra'da rekabet gücünü, yatırımı ve işgücünü geliştirmek, yerel halkın becerilerini zenginleştirmek, sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak LKA'nın temel amaçlarıdır. Bu temel amaçlarının yanında Londra'nın daha iyi bir yer olması, insanların daha iyi yaşamasına ve çalışmasına yönelik sağlık, sürdürülebilirlik, eşitlik ve toplumun güvenliği alanlarında da stratejiler geliştirmektedir(London Development Agency, www.lda.gov.uk, 2010).

Advantage West Midlands Kalkınma Ajansı(Advantage West Midlands Development Agency): 1999'da hükümet tarafından West Midland'da sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla kurulmuştur. Farklı ve dinamik iş ortamlarının geliştirilmesi, öğrenen ve yetenekli bölge oluşturulması, büyüme için uygun koşulların geliştirilmesi, bölgedeki yerleşik topluluklarının hayat standartlarının yükseltilmesi temel ekonomik stratejileri arasındadır(Advantage West MidlandsDevelopment Agency, www.advantagemw.co.uk, 2010).

3.2. İrlanda

1973 yılından beri AB üyesi olan İrlanda, bölgesel politikalarını AB'nin bölgesel politikaları doğrultusunda hazırlamaktadır. Ulusal kalkınma politikalarının bölgesel bir içeriği bulunmakta ve çeşitli kurumlar tarafından koordine edilmektedir. Son zamanlarda hızlı bir büyüme yaşayan İrlanda, bölgeler arası ve içi dengesizliklerin artması sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Şu anda İrlanda'da Yatırım Kalkınma Ajansı uluslararası hizmetler ve sanayi projelerinden; İrlanda Girişim ise küçük sanayinin ulusal ölçekte işletilmesinden sorumludur(Kayasü vd., 2003:48-49)

Shannon Kalkınma(Shannon Development): İrlanda'nın Shannon Bölgesi 1950'lerde, Amerika ve Avrupa arası uzun uçuşlara iniş noktasıydı. Uçuş teknolojilerinin gelişmesiyle stratejik önemini kaybeden Shannon Bölgesi'nin yeniden yapılanması için İrlanda Hükümeti 1959 yılında Shannon Serbest Havaalanı Kalkınma Şirketini kurmuştur. Devlet tarafından kurulmuş olmasına karşın bir limited şirket şeklinde yapılmıştır. Shannon Kalkınma'nın ilk amacı, hava ulaşımının Shannon üzerinden devamını sağlamak olarak belirlenmiştir. Zamanla sanayinin kalkınmasını ve içsel yatırımı da benimseyerek 1978 yılında küçük bölge içi sanayi kalkınmasına yönelik bir program başlatmıştır. 1984 yılında Ulusal Teknoloji Parkını kurmuştur(Lenihan vd, 2008:152–156; Shannon Development,www.shannon-dev.ie, 2010).

3.3. Avusturya

Avusturya federal bir ülke olup, bölgesel politikalar ve planlama konusunda yetki ve sorumlulukların; federal hükümet, eyalet yönetimleri ve yerel otoriteler arasında paylaştırılmıştır. Bölgesel planların koordinasyon içinde hazırlanması ve yürütülmesi amacıyla 1971 yılında "Avusturya Bölgesel Planlama Koordinasyonu" kurulmuştur. Her 10 yılda bir bölgesel ekonomik kalkınmanın amaçlarının belirlendiği ama uyulmasında zorunluluk olmayan bir belge yayınlamaktadır(Ildırrar, 2004:131). Son yıllarda, Avusturya'nın il seviyesinde bölgeselleşme ve sorumluluğun merkezden bölgelere kayması yönünde bir kültür olmuştur.

Stryia Ekonomik Kalkınma Ajansı(Stryia Economic Development Agency): Stryia, Avusturya'nın dokuz bölgesinden olup, imalat sektörü gelişmiştir. Bölgede teknolojik yatırımları arttırmak, yenilikçiliğe yönelik adımlar gerçekleştirilmesi, kırsal ve kenar bölgelerin bölgelerarası ağlarla bağlanabilmesi amacıyla 1991 yılında bağımsız yarı kamu Stryia Ekonomik Kalkınma Ajansı(SEKA) Kurulmuştur. SEKA, kümeleme ve teknoloji

politikalarını yoğun bir şekilde desteklemiştir. Örneğin, Chrysler ve Manga gibi uluslar arası firmaları bölgeye çekmeye çalışmıştır. Yeni Teknolojiye Dayalı Firmaları(YTDF) desteklemiştir. Bunun için alt yapı hizmetleri, teknoloji parkları açmak, deneyimli yöneticileri girişimci ve potansiyel müşterileri bir araya getiren organizasyonlar oluşturmak, uluslar arası fuar ve sergilerde YTDF'lerin ürünlerini tanıtmak, proje bazlı finansal destekler sunmak, aktörler arasında bilgi ağları oluşturmak görevlerini yüklenmiştir(Steiner vd., 2002:55-60, Tödtling vd., 1997:44-45).

3.4. İtalya

İtalya merkezden yönetilen ve sanayi politikası da bu ölçekte oluşturulan bir ülkedir. 1977 yılında resmi bir statü kazandırılmıştır. Öncelikle mekânsal kalkınma ve eğitim üzerine odaklanılmıştır. 1980'lerde sanayinin hız kazanması, KOBİ'lerin yenilikçiliğinin artırılması çabalarıyla 1997'de Bassanin Yasası ile birlikte Merkezi hükümette sadece merkezi görevlerin kalması; diğerlerinin yerel/bölgesel yönetimlere devredilmesi kabul edilmiştir.1970 yılında bölgelere bir yasayla kalkınma kurullarına sahip olabilen finansal ajanslar oluşturma izni verilmiştir. Özel statüye sahip bölgelerde sanayi politikalarını geliştirme görevi verilmiştir.

ERVET- Emilia Romagna Bölgesel Kalkınma Ajansı(Emilia Romagna Valorizzazione Economica del Territorio): Emilia Romagna İtalya'nın 20 bölgesinden biridir. Ekonomisi ihtisaslaşmış KOBİ'lere dayanmaktadır. Yaklaşık 4milyon kişinin yaşadığı bölgede sanayi politikaları ERVET'le başlamıştır ve binlerce firma ERVET'e üyedir.

ERVET, 1974 yılında bölgede ekonomi ve sanayi politikasını geliştirmek üzere anonim şirket olarak kurulmuştur. İşbirliği yapısına sahip olan ajansta, bölgesel hükümet, bankalar, odalar, belediyeler, zanaatkârlar birliği ortaklarındandır.

Şu anda ERVET, grup lideri olan kalkınma ajansı ile on adet hizmet merkezinden oluşmaktadır. Bilgi aktarımını sağlamak, mekansal kalkınma programları, yeni katılımlar sağlamak, sürdürülebilir kalkınma, AB'ye bilgi ve politik anlamda entegrasyon ve kültür sağlık alanında yenilikçilik çalışmaları ERVET Kalkınma Ajansı'nın görevleri arasındadır(Farrell vd., 2004:34-36, Cooke vd., 1999:126-127; ERVET, www.ervet.it, 2010).

4. Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Ekonomik Yönetişim

Toplumların sosyo-ekonomik çeşitliliği coğrafi mekânlarda da yansımaları bulmaktadır. Bu farklılaşma özellikle az gelişmiş ülkelerde “bölgeler arası ekonomik ve sosyal dengesizliği bir sorun olarak ortaya koymaktadır. Bölgeler arası dengesizliğin giderilerek bütünleşmenin sağlanması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, toplumsal ve ekonomik dengenin düzenlenmesi, kültürel gelişmenin hızlandırılması önemlidir(Apan, 2008:10). Bu bağlamda, Türkiye’de bölgeler arasındaki farkların azaltılması ve bölgesel kalkınmanın hızlandırılması için çeşitli politikalar ve araçlar uygulamaya konulmuştur. Bölgesel kalkınma planları, yatırım teşvikleri, kalkınmada öncelikli yöre, organize sanayi bölgeleri, kurumsal sosyal sorumluluk ve kırsal kalkınma projeleri gibi araçlar bölgesel dengesizliğin giderilmesi ile ekonomik kalkınmasının sağlanmasında kullanılmışlardır. Bölgesel politikanın araçlara yoğunlaşması, politika tasarım süreçlerinin dışlanması ya da geri planda kalmasına neden olmuştur. Bu durum kapasite yetersizliğinden çok merkezi ve yerel karar alıcıların tercihlerinden kaynaklanmıştır(Dulupçu, 2006:236).

1980 sonrasında uygulanan liberal ekonomi politikalarının sonucunda bölgeler arasındaki dengesizlikler merkezi hükümet tarafından yönetilmiştir. Türdeş desteklere dayanan politikalarla kalıcı etkiler yaratılamamıştır. Teşvikler seçici olmadığından ve bütünleşik bir çerçevede ele alınmadığından kaliteye yönelik sorunlar çıkmıştır. Ayrıca, bu dönemde yerel aktörler, beklenti ve politikalarını makro ekonomik istikrarın sağlanması üzerine şekillendirmişlerdir. Arz yanlı kuruluşlar da 1990’ların sonuna kadar cılız kalmıştır. Bu nedenlerle bölgesel kalkınma politikaları Türkiye’de hedeflediği sonuçlara ulaşamamıştır(Dulupçu, 2006:237; Tutar vd., 2007:71–72; Göymen, 2005:39-41).

1999 yılından sonra AB ile başlayan adaylık sürecinde AB bölgesel politikalarına uyum sağlamaya yönelik programların hız kazanmasıyla, DPT tarafından “İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılması”(İBSS) hazırlanmıştır. Devamında, Şubat 2006’da İBSS Düzey 2 seviyesinde yer alan 26 ilde BKA kurulmasını düzenleyen 5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiştir. (Özmen, 2008:333-334). Ancak, Anayasa Mahkemesi’nde Kanun, Danıştay’da da Çalışma Yönetmeliği ve Kuruluş Kararnameleri aleyhine açılan davalar ve yürütmeyi durdurma kararları nedeniyle kurulmuş bulunan Ajanslar faaliyetlerini yaklaşık bir yıl süreyle durdurmak zorunda kalmışlardır. Anayasa Mahkemesi’nin Kanun hakkındaki kararının olumlu olması sonucunda kurulmuş bulunan İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları Mart 2008’de yeniden faaliyetlerine başlamış ve yeni ajansların kurulmasının önünde herhangi bir hukuki engel kalmamıştır. Bölgesel Ekonomik ve Sosyal Konsey toplantılarındaki istişare sürecinden de yararlanarak yeni kalkınma ajanslarının kuruluş çalışmaları yapılmış ve 22

Kasım 2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 10 Kasım 2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile İstanbul, Samsun, Diyarbakır, Konya, Erzurum, Gaziantep, Mardin ve Van illerinin merkez olduğu, 23 ile hizmet edecek sekiz kalkınma ajansı daha kurulmuştur(DPT, www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans, 2010).

BKA'nın AB'den transfer edilmiş zorunlu politika uygulamalarından biri olmasının yanında; Türkiye'de yeni yönetim ilkelerinin uluslar arasılaşması ve tarihsel geçmişindeki deneyim ile tecrübelerinden çıkarımlarda bulunduğu politika öğrenim sürecinin de etkisi bulunmaktadır. Tarihsel geçmişinde merkezîyetçi-devletçi-bürokratik bir doğaya sahip olan Türkiye’de BKA’nın kurulması, bölgesel ekonomik kalkınmanın dış modellerinden esinlenilmiş bir politika uygulaması ve zorunlu bir tutum değiştirmedir(Sobacı, 2008:58-59). BKA'nın, çok aktörlü ve çok düzlemlî ekonomik yönetim ekseninde karar alma süreçlerine katılıma işlerlik kazandırması beklenmektedir. 90'lı yıllardan sonra kamu yatırımlarının hız kesmesi, özelleştirmenin artması, adem-i merkezîyetçiliğin yavaş yavaş benimsenmesi, nedenleriyle yerel ve bölgesel aktörler de bölgesel gelişmede daha etkin rol oynamaya başlamışlardır(Akın, 2006:298).

Ekonomik yönetim kavramı toplumsal güçler arasında çatışmayı değil, uyum ve işbirliğini, kaynakların etkin ve etkili dağıtımını içerir. Aynı zamanda ekonomik ve toplumsal sorunlarla uğraşmada sınırların ve sorumlulukların da bulanıklaşmasını ifade eder. Küresel dinamikler karşısında merkezi yönetimin koşullarının aşınması, yönetişimin gelişmesine neden olmuştur. Yönetişim, pazara dost, pazar koşullarıyla eklemlenmiş devlet anlayışı, piyasa mekanizmasının toplumdaki kaynak dağılımı ve kullanımını en adil ve en rasyonel biçimde gerçekleştireceği varsayımına dayanır(Özer, 2006: 44-45). Ancak, 9.Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda belirtildiği gibi, ekonomik yönetişimin temeli olan aktörler arasındaki işbirliği ve koordinasyon için kamu yönetimindeki mevzuatların tam düzenlenememiş olması ile özel kesimin dinamizmine yetişememesi BKA'nın fonksiyonel çalışması yönünde bir engel olarak görünmektedir(DPT, www.dpt.gov.tr/DPT.portal, 2010).

AB modeli örnek alınan BKA'nın etkinliği ve bunun ölçümü tartışmalı bir konudur. Tartışmalar, özellikle gelişmemiş bir bölgede istihdam yaratılması, milli gelirin artması ya da büyüme gibi somut etkilerinin çok çok az olabileceği ya da olmayacağı yönündedir. Buna karşın bazı yazarlar da BKA'nın karma(hibrid) karakterinin diğer bir deyişle kamu ve özel sektörü bir araya getiren yapısının bölgesel seviyedeki kalkınma girişimlerini diğer aktörlerden çok daha iyi geliştirebileceğini belirtmektedirler(Young-Hyman, 2008:377-380).AB'nin oransallık ilkesini kullanmak da etkililiği belirler. Diğer bir deyişle, ele alınan konuyla uyumlu nitelikteki araçları kullanmak gerekir. Bölgesel sorunun çözümünde güçlü

araçlar kullanılması gerekirken zayıf araçlar kullanılıyorsa sorunu çözme isteği tartışmalı hale gelir. Buna karşın, BKA, uygun araçları kullanarak bölgenin dinamizmini ortaya çıkarıyorsa, çok düzlemlili, çok aktörlü yönetim yapısını benimsiyorsa olanakların daha iyi kullanılmasını kolaylaştırır, etkiyi artırır(Tekeli; 2007:2-3).

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu Ve Görevleri Hakkında Kanun'un 1. maddesinde Kalkınma Ajanslarının; “kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak” üzere oluşturulacağı belirtilmektedir. Bu tanıma göre Türkiye'deki Kalkınma Ajansları, hedefler bakımından(AB model örneklerinde de belirtildiği gibi) diğer birçok ajansla uyum göstermektedir. Çünkü kamu, sivil ve özel ortaklığını geliştirmek, yerel potansiyeli ortaya çıkarmak ve bu potansiyele ilişkin ulusal hedeflerle uyumlu olarak bölgenin gelişmesini hızlandırmak ve bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak dünyadaki birçok BKA'nın hedefleri arasındadır(Özer, 2007-2008:397-398).

Yerel aktörler ve dinamikler arasında sinerji oluşturmayı hedefleyen BKA için birbirini anlamaya çalışan ve adil tarafların güçlerine dayalı olmaksızın adil bir şekilde kararlara katılımı sağlamak son derece güçtür. Çünkü kamu ve özel sektör ile sivil toplum örgütlerinin güç bakımından eşit durumda bulunamayacaklarından bu eşitsizlik BKA alanına da taşınmış olacaktır. Eğer sivil toplum örgütleri ile özel sektör kurumları etkinlik gösterecekse kaynakların kullanımıyla ilgili bir yarışma ortaya çıkacak ve güçlü olan belirleyici olacaktır. Bu durumda ekonomik yönetim için kaynakların etkin kullanımı ilkesini gerçekleştirmek zor olabilecektir. Yönetişimci bir müzakereden geçerek bölgenin stratejik amaçlarını ve bölge planlarını gerçekleştirmeye yönelen BKA'nın çok aktörlü yapısı, ilk zamanlarda, birlikte uyumlu olmayı öğreninceye kadar suyun üzerine yazılmış bir yazı şeklini alması muhtemeldir(Özer, 2006: 46; Atauz, 2006:340–342).

İlgili Kanun'da ajansların idari yapısı içindeki Kalkınma Kurulu, bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere en fazla yüz üyeden oluşmaktadır. Bu kurul, ekonomik yönetişimi nasıl yöneteceğini bilen lider yöneticiler sayesinde bölgenin etkileşme, sosyal kapital üretme platformu haline gelebilir. Kalkınma Kurulunun toplantılarının ve kararlarının yönetim kurulunca dikkate alınması o bölgenin dinamiklerini harekete geçirecektir. Ancak, ajans felsefesi ile merkeziyetçi modeller içinde eğitimini

tamamlamış insan sermayesinin beklentileri birbiriyle uyuşmadığında, Kalkınma Kurulu zaman içinde yabancılaşacaktır. Sadece imza atmak için bir araya gelen kurul üyeleri, bölge için ekonomik yönetişimden beklenen yararı da gerçekleştiremeyecektir(Toprak, 2007:355).

Yönetişim temelli BKA, bilgiden değer üretmeye uygun yapılardır. BKA'daki aktörlerde bilgi boşluklarının olması BKA'nın kararlarının etkinliğini azaltır. Bu nedenle etkin ve etkili iletişim, BKA'nın ekonomik yönetişim çabasına olumlu katkıda bulunacaktır. Bu durumda, BKA içinde bireylerin devletle ve kurumların kurumlarla yeniden bir arada olmayı istemesi ve birbirlerine güven duyması önemlidir(Tekeli, 2007:471). Bu çerçevede farklı illerde oluşturulan BKA'nın nasıl algılandığı bu yeni yönetişim aktörlerinin geleceğinde belirleyici olacaktır. Türkiye'de bazı illerin ajanslarının kurulduğu ilgili bölgenin yerel medyasında cılız bir şekilde gündeme getiriliyorsa; bu durum, yerelin pasifliğinin ve hala merkeze bağlılığının da bir göstergesi olabilir.

Gelecek dönemlerde rekabet gücünü arttıracak yatırımların bu bölgede toplanmasına aracılık etmesi kalkınma ajanslarının hedeflerindedir. Bu durum, bilgi ve teknoloji üretecek AR-GE faaliyetlerinin ağırlıklı olması ve girişimci bir altyapının varlığıyla doğru orantılıdır. Farklı aktörlerin işbirliği ve ekonomik-sosyal aktörlerin etkileşimi ile ekonomik-sosyal-örgütsel innovasyon ortaya çıkmaktadır. Her kesimi bünyesinde içselleştirmeye çalışan yapısıyla BKA, bir diyalog, karşılıklı anlayış oluşturma, tartışma ve işbirliği kültürünü geliştirecek bir süreçtir(Yaman, 2006:2).

5. İpekyolu Kalkınma Ajansı

Kalkınma Ajansları, her bölgenin kendi şartlarını dikkate alarak bölgesel kalkınma politikasını üretir. Ajanslar, bölgenin potansiyelini belirler, yatırımları yönlendirir ve uygun kalkınma stratejilerinin geliştirilmesinde bölgede bir yönetişim ortamı yaratır.

Adıyaman, Gaziantep, Kilis illerini kapsayan Gaziantep Merkezli İpekyolu Kalkınma Ajansı 2008 yılında “Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulması Hakkında Karar” ile kurulmuştur. 2007 Türkiye İstatistik Kurumu(TUİK) verilerine göre Gaziantep ili, Türkiye'de kişi başına ihracatta 7. olup; Kilis ve Adıyaman illeri ile kıyaslandığında çok daha ileridedir. Kilis elli dördüncü, Adıyaman ise altmış dördüncü sıradadır(TUİK Bölgesel Göstergeler TRC1, 2008:26). Gaziantep, coğrafi konumu itibariyle İpek yolunun güzergâhında bulunması nedeniyle, uygarlık tarihine önemli ölçüde yön vermiş ve çok eski dönemlerden itibaren ticaret merkezi olma özelliğini sürdürmüştür. Kalkınma Ajansı ismini de İpekyolu üzerinde olmasından almıştır.

İpekyolu Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulu'nda illerin temsilci sayısı 100'dür. Kalkınma Kurulu 22.12.2008 tarihli toplantısında Gaziantep Üniversitesi Rektörünü Başkan olarak seçmiştir. 2009 yılında Genel Sekreter atamasını üç ilin çekişmesi nedeniyle gerçekleştirilemeyen İpekyolu Kalkınma Ajansı faaliyetlerine başlayamamıştır. Oysa Kanun çıkmasıyla birlikte uyum ve işbirliğini gerçekleştiren yönetim olgusuyla hızlı hareket edebilen yirmi altı kalkınma ajansından on ikisi faaliyetlerine başlamıştır(Olay medya, <http://www.olaymedya.com/kalkinma-ajansimiz-ne-oldu.html>, 2010). İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın Genel Sekreteri'nin 2009 yılı içinde atanamaması, ajans bütçesinin de onayının alınamaması ve bölge için kullanılamaması anlamına gelmektedir. 2010 yılının Şubat ayında Genel Sekreter ataması yapılan İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın teknik personel alımlarıyla kurumsal kapasitesini süratle geliştirmesi beklenmektedir.

TRC1 bölgesinde yer alan Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerini ekonomik kapasite olarak değerlendirirsek:

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ekonomik bir merkez olan Gaziantep'te özellikle imalat sanayi gelişmiş ve Türkiye'de önemli bir üretim merkezi haline gelmiştir. Tekstil, gıda, kimya, plastik, makine-metal başta olmak üzere çeşitli sektörlerde üretilen ürünler arasında pamuk ve sentetik iplikten, ev tekstili, triko ve halıya; makarna kırmızı mercimek ve bakliyattan Antep fıstığı, kuru yemiş ve çikolataya; sentetik çuval, plastik ürünler, metal ürünlerinden oto yan sanayi, tarım aletleri gibi ürünlere kadar bir çok ürünün çeşidi bulunmaktadır(GTO, 2009: 50; GAÜN, <http://www.gantep.edu.tr/static2/gansan.php>, 2010). TRC1-Gaziantep, Adıyaman, Kilis illerinden oluşan bölgenin ve ilgili illerin 2009 ihracat rakamlarından da anlaşılacağı gibi bölgenin ihracat gücü en yüksek ili Gaziantep'tir.

Tablo 1. 2009 – İhracat
(Bin ABD Doları)

TRTürkiye	TRC1Gaziantep, Adıyaman,Kilis	TRC11Gaziantep	TRC12Adıyaman	TRC13Kilis
102 138 526	3 026 906	2 952 422	58 125	16 359

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler,

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/menuAction.do#>,2010

2003 yılındaki İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik sıralamasına göre sosyo-gelişmişlik endeksi sıralamasında Gaziantep, yirminci, Adıyaman altmış beşinci, Kilis elli dördüncü sıradadır(Dinçer, 2003:19,219,635).

Gaziantep'te **sanayi sektörü** hızla büyürken; Kilis ve Adıyaman'da **hizmetler sektörü** diğer sektörlere göre daha fazla büyümüştür. Gaziantep ilinde, tekstil ürünleri imalatı, gıda ürünleri ve içecek imalatı, plastik ve kauçuk ürünleri imalatı sektörleri ön plandadır. Adıyaman'da tekstil ürünleri imalatı, gıda ürünleri ve içecek imalatı, kimyasal madde ve ürünlerin imalatı; Kilis'te ise gıda ürünleri ve içecek imalatı, tekstil ürünleri imalatı, giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması sektörleri öne çıkmaktadır. Tablodan da anlaşılacağı gibi öne çıkan sektörler iller arasında benzeşiklik göstermektedir.

Tablo 2. TRC1Bölge İllerinin Öne Çıkan Sektörleri

TRC11 Gaziantep	TRC12Adıyaman	TRC13Kilis
Tekstil Ürünleri İmalatı	Tekstil Ürünleri İmalatı	Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	Tekstil Ürünleri İmalatı
Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalatı	Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması

Kaynak: TÜİK

Gaziantep ve Adıyaman'da tekstil ürünleri imalatı sektörü verimlilik, ihracat il içi yüzde ve yoğunlaşma göstergelerinde öne çıkmış olup, il içindeki sektörel payları Ülke içindeki payından büyüktür. Kilis'te ise İl ve Sanayi Ticaret Odalarının rekabet gücünü yüksek olarak öngördükleri sektörler giyim eşyası gıda ürünleri ve içecek imalatıdır. Gıda sanayinin il içindeki sektörel payı ülke payından büyüktür(TÜİK, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/menuAction.do#>, 2010). TRC1 Bölgesi'ndeki illerin kendine özgü nitelikleri gereğince yatırımların tabloda belirtilen sektörlerle yapılması rekabeti arttırarak karlılığın yükselmesinde etkili olacaktır. İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın bu üç ilin dinamiklerini ortaya çıkaracak bölgesel planını hazırlaması, Dokuzuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nun 2013 vizyonuna uygun koordinasyon görevini yerine getirmesi rasyonel bir durumdur(DPT, 2007:36).

Yeni sanayi odağı olarak değerlendirilen Gaziantep, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun ürünlerinin toplanıp-işlendiği, ülke içi pazarlara ve dış ülkelere pazarlandığı bir odak noktasıdır. Suriye sınırının açılması, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de önemli bir ticaret merkezi olan Halep ve diğer Orta Doğu ülkeleri ile ekonomik, sosyal ilişkileri geliştirecektir. Gaziantep'te dört adet organize sanayi bölgesi ile serbest bölgenin bulunması, lojistik, gümrükleme, depolama gibi alt yapıların hazır olması, yerli ve yabancı yatırımcı için avantajdır(Yıldırım vd., 2009:78-79; Gündüz, 2006:86-90). Bu bağlamda İpekyolu Kalkınma Ajansı içinde Gaziantep ilinin girişimcilik, rekabet, yatırımlar ve projelerin yürütülmesi konusunda bölgenin diğer illeriyle bilgi ve deneyimini paylaşması Adıyaman ve Kilis illerinin kalkınmasında itici bir güç olabilir. 3 nolu tablodan da anlaşılacağı gibi 2007 yılındaki iş kayıtlarına göre toplam girişim sayılarının dağılımı, Gaziantep'teki girişimcilik ağının diğer illere oranla daha kuvvetli olduğunu teyit etmektedir.

Tablo 3. 2007 –İş Kayıtlarına Göre Toplam Girişim Sayıları

TR Türkiye	TRC1Gaziantep, Adıyaman, Kilis	TRC11Gaziantep	TRC12Adıyaman	TRC13Kilis
3 175 493	83 072	61 499	16 869	4 704

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2008

TÜİK'in 2008 yılına ait banka mevduatlarının dağılımına göre TRC1 bölgesi için toplam 3 514 988bin YTL. olan mevduatın, 2 992 605bin YTL.'si Gaziantep'e; 431 755bin YTL'si Adıyaman'a; 90.628bin YTL'si Kilis'e aittir(TÜİK Bölgesel Göstergeler, 2008:87). Yerel güçlerin koordinatörü olarak İKA, Gaziantep, Kilis ve Adıyaman illerinde atıl duran banka mevduatlarını rekabeti teşvik edecek şekilde görece üstün sektörlere yönlendirmesi, bölgede yatırımın artmasına katkıda bulunabilir.

**Tablo 4. 2008 -Banka Toplam Mevduatlarının Dağılımı
(Bin YTL)**

TR Türkiye	TRC1Gaziantep, Adıyaman, Kilis	TRC11Gaziantep	TRC12Adıyaman	TRC13Kilis
453 117 669	3 514 988	2 992 605	431 755	90 628

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2008, TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis.

İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın on iki kişilik Yönetim Kurulu, illerin valileri, belediye başkanları, il genel meclis başkanları ile ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşturulmuştur. Kalkınma Kurulu'nun yüz kişilik üye dağılımı ise aşağıdaki tabloda detaylandırılmıştır. Bu dağılıma göre merkezi ve yerel otorite ile sivil toplum kuruluşlarının üye sayılarının birbirini dengeleyecek şekilde oluşturulduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 5. İKA Kalkınma Kurulu Üyelerinin Dağılımı

Belediye Temsilcileri	Üniversite Temsilcileri	Merkezi yönetimin İldeki Temsilcileri	İl özel idaresi	Kaymakamlık Temsilcileri	Dernek, Vakıf, merkez	Meslek birlikleri, oda, borsa	GAP idaresi	Diğer
15	4	29	3	6	17	21	1	4

Kaynak: DPT

Gaziantep'te girişimcilik kültürünün bulunması, sermayenin bulunabilirliği uluslar arası geçiş yollarının üzerinde olması nedeniyle Adıyaman ve Kilis illeriyle kıyaslandığında, İKA, Gaziantep'te daha etken bir katalizör rolüne sahip olabilecektir. İnsan kaynağının niteliği olarak da Gaziantep, daha nitelikli işgücü bulabilirken; Adıyaman ve Kilis illeri nitelikli insan kaynağı bulmada zorlanmaktadır. İKA'nın bölgenin sorunlarını en iyi bilenlerle bölgenin sorunlarına çözüm üretmesi, Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerinin yerel temsilcilerinin Ajans içindeki etkinliğine bağlıdır. Yerel aktörlerin Ajans'ı rekabetin artmasına yönelik bir iç aktör olarak benimsemeleri ve sahiplenmeleriyle kurumsal gelişme mümkündür. Doğal olarak, İKA, bölgeyi beş altı yıl içinde hemen ayağa kaldıracak, yerel ihtiyaçların tamamına cevap verebilecek bir yapı değildir. Ancak organize olmak, birlikte hareket edebilme kültürünü oluşturmak, bölgenin sorunlarını en iyi bilenler olarak yerel ortakların sorunlara çözüm araması ve üretmesinde olumlu bir başlangıç olabilir.

Özel sektörü, sivil toplumu ve kamuyu; bir tarafta atanmışları, bir tarafta seçilmişleri, bir tarafta girişimcileri bir araya getiren İKA'dır. Bu özgün yapı, yani ekonomik yönetim modeli yerelin potansiyelini ortaya çıkaracak veya var olanı geliştirecek karar mekanizmaları, uygulama ve projeleriyle bölgeye artı değer katacaktır.

6. Sonuç

Bölgesel Kalkınma Ajansları, rekabetin farklılık yaratma ve bölgesel potansiyellere dayalı kalkınma stratejilerinin geliştirilmesinde bölgede bir ekonomik yönetim ortamı oluşturmak durumundadır. Her bölgenin beşeri potansiyeli başta olmak üzere genel anlamdaki

potansiyeli, bilgi teknolojileriyle ya da yüksek teknolojiyle üretim yapmaya olanak tanıyacak şekilde olmalıdır.

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının dünyadaki uygulamalarına bakıldığında yerel ekonominin yerel aktörlerinin katılımına dayanan BKA'ların merkezi politikalara ağırlık veren Türkiye gibi ülkelerde bölgesel kalkınmada yeni bir dönem açacaktır.

Bu bağlamda, Türkiye, Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın istikrarlı bir yapıda sürdürülmesi için rekabet gücünün ve istihdamın artırılması, beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi, bölgesel gelişmenin sağlanması, kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılması gibi stratejik hedefler benimsenmiştir. Bu amaçlara ulaşmada BKA, daha esnek ve toplumun daha fazla kesiminin katılımıyla oluşturulan kalkınma hamlesini sağlayacak yeni kurumlardır.

Türkiye'nin yüksek oranlı nüfus artışı, kırsal kesimden büyük kentlere doğru hızlı bir göç, belirli merkezlerde yerel yönetimlerin çözüm bulmada zorlandıkları ciddi çevre, yerleşim kalkınma sorunlarını da beraberinde getirmektedir. BKA, genç nüfusun verimli alanlara kanalize edilmesi, rekabet gücünü artırılması, ekonomik ve sosyal yatırımlar için işlevsel bir güçtür(Arslan, 2005:293).

Sağlanacak katkı bölgenin ekonomik-sosyal yapısına bağlı olarak değişkenlik gösterebilecektir. BKA'nın etkinliği için bölgenin kapasitesi de önemli bir unsurdur. Stratejik bir çerçevede bir plan yaklaşımıyla ele almak gerekir. Bütüncül yapıyı zedelemeyen teknik birikimi yüksek Ajanslar, koordinatörlük görevini üstlenen, yöntemlerini zaman ve mekâna göre çeşitlendiren, sosyal sorumluluk bilinciyle yeni ve aktif bir girişim merkezleri olma yolundadır. İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın da bölgede ekonomik yönetişim aktörü olarak insan sermayesine, sosyal sermayeye, kurumsal altyapıya, kurumsal gelişime yapacağı katkıların öncelikli olması beklenmektedir.

Kaynakça

- AKIN, N. (2006), Bölgesel Kalkınma Araçları ile Kalkınma Ajanslarının Uyum, İşbirliği ve Koordinasyonu, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi-TEPAV, Ankara, ss.295-304.
- APAN, A. (2004), “Bölge Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 13(4) ss.39–58.
- ARSLAN, K. (2005/1), “Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), ss.275–294.
- ATAUZ, A. (2006), Türkiye’de Bölge Planı Uygulamasında Aktörler, Kurumsal Yapılar ve YHGP’ye Referansla Olası Güç Pozisyonları Üzerinde Tartışmalar, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi-TEPAV, Ankara, ss:339–343.
- BLACKMAN, T. & ORMSTON, C. (2005), “Discourses of Accountability: Policy Scrutiny of an English Regional Development Agency”, *Regional Studies*,(39)3, pp.375-386.
- COOKE P. & MORGAN, K. (1999), *The associational economy:firms, regions and innovation*. Oxford University Press, Oxford.
- DANSON M. & HALKIER, H. (1998), “Regional Development in Europe: An Introduction and Framwork for Analysis”, Henrik HALKIER, Charlotte DAMBORG, and Mike DANSON(Ed.), *Reginal Development Agencies in Europe*. Jessica Kingles Publishers, United Kingdom, pp.13–26.
- Devlet Planlama Teşkilatı; (2007), *Kamuda İyi Yönetişim*, Dokuzuncu Kalkınma Planı/ 2007–2013 Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- DİNÇER, B., ÖZASLAN, M. ve KAVASOĞLU, T. (2003), *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, DPT Yayın no:2671, Ankara.
- DULUPÇU, M. A. (2006), “Bölgesel Politikalar Kopyalanabilir mi? Bölgeselleş(tir)me (Yönetim) Karşısında (Yeni) Bölge(sel)cilik (Yönetişim)”, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi-TEPAV, Ankara, ss.233–255.
- DURA, C. ve ATİK, H. (2007), *Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye*, Nobel Yayınevi, 3.Baskı, Ankara.
- FARRELL H. & HOLTEN, A. (2004), “Collective Goods in the Local Economy: The Packaging Machinery Cluster İn Bologna”, Colin CROUCH and Patrick LE GALES(Ed.), *Changing governance of lacial economies:responses of European local Production systems*, Oxford University Pres, Oxford, pp.23-46.

- Gaziantep Ticaret Odası (GTO); (2009), *2009 Rakamlarla Gaziantep*, GTO Yayın No: 2009-3, Gaziantep.
- GÖYMEN, K. (2005), “Türkiye’de Bölge Politikalarının Evrimi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, IPM Yerel Kalkınma İçin Ortaklıklar toplantısı sunuşu, İstanbul Politikalar Merkezi Sabancı Üniversitesi Yayını, İstanbul, ss. 35–60.
- GÜNDÜZ, A. Y. (2006), *Bölgesel Kalkınma Politikası*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- HALKIER, H. (2006), Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Çok Düzlemli Yönetişim: Avrupa Perspektifi, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi-TEPAV, Ankara, ss.17–28.
- ILDIRAR, M. (2004), *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KAYASÜ S., PINARCIOĞLU, M., YAŞAR, S.S ve DERE, S. (2003), *Yerel/ Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması, Bölgesel Kalkınma Ajansları*, İstanbul Ticaret Odası, Yayın no:2003-8, İstanbul.
- KOÇBERBER, S. (2006), “Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi”, *Sayıştay Dergisi*, 61, ss. 37–55.
- MAÇ, N. (2006), “Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye” *Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi- Araştırma Raporu*, Sayı:117/76, <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/kalkinmaajans.pdf>, (12.02.2010).
- LENIHAN, H. & O’CALLAGHAN, B. A. (2008), The Governance of Network in the Shannon Region of Ireland, QUEREJETA, Mari Jose Aranguren and Cristina Iturrioz LANDART, J.R.WILSON(Ed), *Networks, Governance and Economic Development; Bridging Disciplinary Frontie.*, Edward Elgar Publishing Limited, U.K, pp.152-173.
- OECD;(2009), *Governing Regional Development Policy: The Use of Performance Indicators: The Use of Performance Indicators*, OECD Publications.
- ÖZER, N. (2006), *Küreselleşme ve Bürokratik Seçkinler*, Lotus Yayınevi, Ankara.
- ÖZER, Y.E. (2007-2008), “Küresel Rekabet- Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye”, *Review of Social & Economic and Business Studies*, 9(10), ss.389–408.
- ÖZMEN, F. (2008), “AB Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 13(3), ss.327–340.
- Resmi Gazete; (2006), *5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun*, Yayın no: 26074, Yayın tarihi: 08.02.2006.

- STEINER, M. & JUD, T. (2002), Regional Development Institutions in Austria Trends in Organisation, Policies and Implementation, Henrik HALKIER, Charlotte DAMBORG, and Mike DANSON(Ed.), *Reginal Development Agencies in Europe*. Jessica Kingles Publishers, United Kingdom, pp.48-65.
- SOBACI, Z. (2008), “Regional Development Agencies in Turkey: Are They Examples of Obligated Policy Transfer?”, *Public Organize Review*, 9, pp:51-65.
- TEKELİ, İ. (2007), Genel Değerlendirme Paneli, 2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, İzmir, <http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2007/?i=bildiriler> (11.03.2010).
- TEZCAN, H. (2007), İzmir Vizyonu ve Yönetişim, 2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, İzmir, <http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2007/?i=bildiriler> (11.03.2010).
- TOPRAK, Z. (2007), Yerelde Yönetişim Olgusunda Demokratik Kazanımları Teorik ve Pratik Temelli Yaklaşımlar (Türkiye ve İzmir), 2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, İzmir.
- TÖDTLING, F. & SEDLACEK, S. (1997), Regional Economic transformation and innovation system Styria. *European Planning Studies*, 5(1) , pp. 43-63.
- TURPIN, C. & TOMKINS, A. (2007), *British Government and the constitution:text and materials*, Cambrige University Pres, New York.
- TUTAR, F.ve DEMİRAL, M. (2007), “Yerel Ekonominin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları” *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(I), ss. 65-83.
- Türkiye İstatistik Kurumu; (2008), *TÜİK Bölgesel Göstergeler TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis 2008*, Yayın no:3268, Ankara
- YAMAN, A. (2006), Genel Değerlendirme Paneli, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi-TEPAV, Ankara, ss.433-437.
- YILDIRIM, M. ve ÖRNEK, İ. (2009), Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi, ARSLAN, Yiğidim(Ed.), *Gaziantep Sanayinde İhracat, Finansman ve İstihdam Sorunları*, İmaj Yayınevi, Ankara, ss.59–83.
- YOUNG-HYMAN, T. (2008), “The Potential for Effective Regional Development Agencies in Turkey: A Comparative Analysis”, *Regional and Federal Studies*, 18(4), pp.375-402.
<http://www.advantagewm.co.uk>, 2010.
<http://www.dpt.gov.tr>, 2010.
<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans>, 2010.
<http://www.ervet.it>, 2010.

<http://www.eurada.org/site/>, 2010.
<http://www.gantep.edu.tr/static2/gansan.php>, 2010
<http://www.lda.gov.uk>, 2010.
<http://www.olaymedya.com/kalkinma-ajansimiz-ne-oldu.html>, 2010.
<http://www.shannon-dev.ie>, 2010.
<http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/menuAction.do#>, 2010.
<http://www.tva.gov/>, 2010